

Lektury obowiązkowe

Tytuły, autorzy, gatunki, streszczenia ,opracowania

Artysta

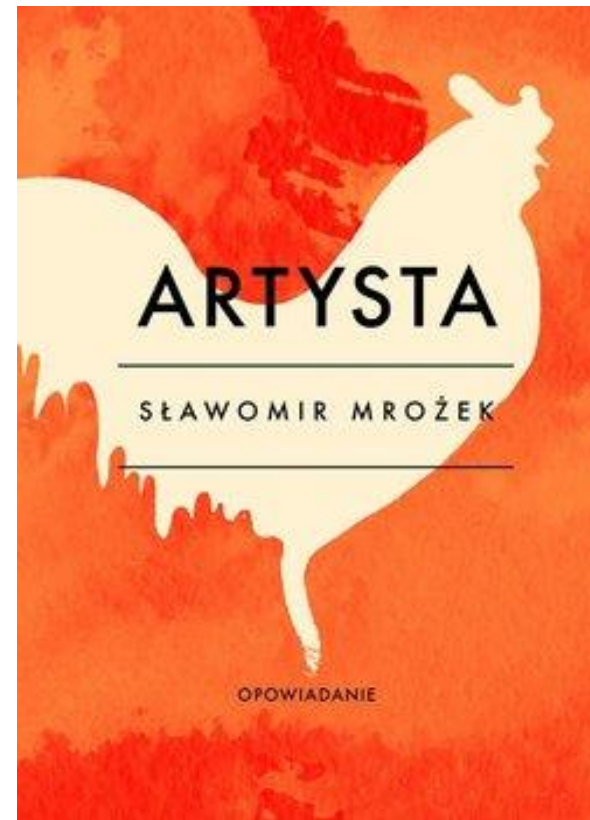
Sławomir Mrożek

Bohaterowie: Kogut, Lis, narrator, Dyrektor

Rodzaj literacki: epika, opowiadanie

Czas akcji: nie jest określony

Miejsce akcji: akcja dzieje się na świeżym powietrzu, gdzie był rozbijany namiot cyrkowy

Streszczenie

„Artysta” to opowiadanie Sławomira Mrożka poruszające ważny temat ambicji w naszym życiu. Występują w nim cztery postacie, z których dwie to zwierzęta, pod postaciami których kryją się ludzkie charaktery. Z ogłoszenia prasowego Kogut dowiaduje się o tym, że do Cyrku poszukiwane są zwierzęta. Zachęcony marzeniami o dalekich podróżach, sławie i pieniądzach, ptak zgłosił się na spotkanie z Dyrektorem Cyrku. Podczas przesłuchania towarzyszył mu Lis oraz narrator, występujący w pierwszej osobie liczby pojedynczej. Podczas spotkania ku zdziwieniu Dyrektora Kogut przedstawił się jako Lew. Niewzruszony Dyrektor Cyrku poprosił więc ptaka by zaprezentował swoje umiejętności i zaryczał, co Kogut wykonał tak jak umiał. Przesłuchujący pochwalił kandydata, jednak odesłał go z kwitkiem oznajmiając, że są lepsze lwy od niego, ale chętnie znajdzie się etat koguta. Urażony Kogut obraził się twierdząc, że dla przyjemności Dyrektora nie będzie udawał zwykłego ptaka, skoro stać go na więcej. Zapytany przez narratora o to, dlaczego postanowił udawać Lwa, Kogut milczał, a Lis odpowiedział przebiegłym pytaniem retorycznym – „Czy widziałeś kiedyś artystę bez ambicji?”

Opowieść wigilijna

Charles Dickens

Bohaterowie: Ebenezer Scrooge, Fred, Bob Cratchit, Tim, Jakub Marley, Duchy

Rodzaj literacki: epika, opowiadanie

Czas akcji: Wigilia Bożego Narodzenia

Miejsce akcji: Londyn

Streszczenie

Stary kupiec, Ebenezer Scrooge, znany ze swego skąpstwa, powraca w Wigilię Bożego Narodzenia do domu po pracy w swoim kantorze. Tam zjawia mu się duch jego współnika, Jakuba Marley'a, który ostrzega: jeśli Scrooge się nie zmieni, po śmierci czeka go wieczna męka. Zjawa zapowiada także odwiedziny trzech innych duchów, dzięki którym los starego skąpca może się odmienić. Duchy rzeczywiście przybywają i ukazują Ebenezerowi przeszłość, teraźniejszość i przyszłość (jeśli jego życie się nie zmieni).

Po tych wizytach skąpiec ulega wielkiej przemianie. Podwyższa pensję pracownikowi, opiekuje się jego kalekim synkiem, Małym Timem, i hucznie obchodzi każde Boże Narodzenie.

Ziele na kraterze

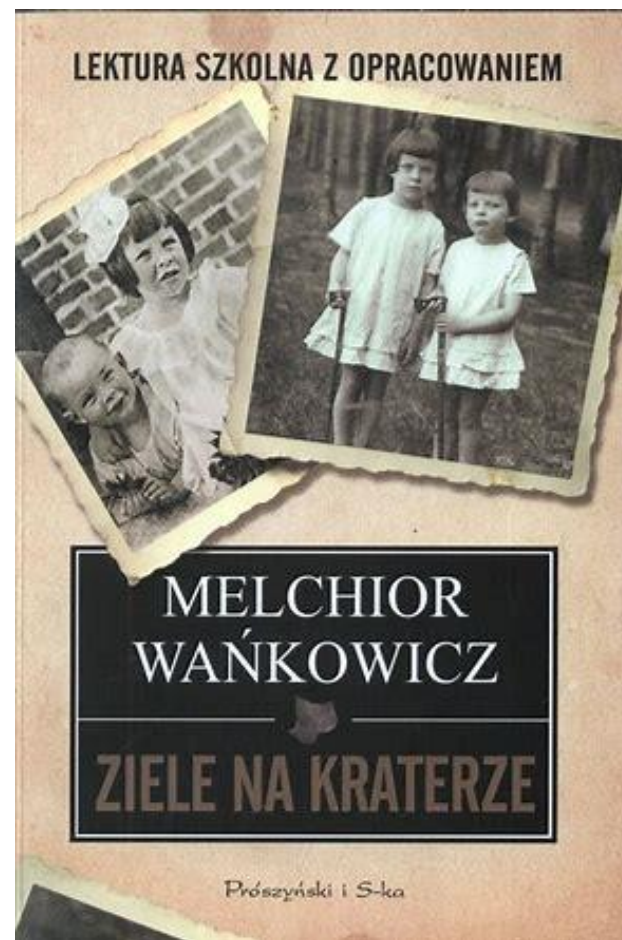
Melchior Wańkowicz

Bohaterowie: Zofia, Melchior, Marta, Krystyna Wańkowiczowie

Rodzaj literacki: Epika, opowiadanie (oparte na faktach)

Czas akcji: okres od 1919 do 1946 r.

Miejsce akcji: Warszawa - ul. Elektoralna, Żoliborz, Jodańce, Francja, Ameryka, Cypr i Kair.

Streszczenie

Melchior Wańkowicz opisał w książce historię swojej najbliższej rodziny. Opowiedział tu o narodzinach dwóch córek: Krysi i Marty, wspólnie spędzanych wakacjach, podczas których zwykle wędrowali po Polsce, odwiedzając rodzinę i zwiedzając ciekawe miejsca. Kolejnym etapem ich życia była budowa „Domeczku” - wygodnego miejsca zamieszkania, gdzie każdy miał dużo przestrzeni życiowej, a jednocześnie czuł ciepło i bezpieczeństwo. Dziewczynki były wychowywane przez ojca w oryginalny sposób. Starał się pobudzać ich ciekawość, uczyć samodzielności, skłaniać do myślenia, ćwiczenia własnej inteligencji. Grzeczności i dobrych manier nauczył je na przykład obiecując kupno konia i odkładając na ten zakup wysoką kwotę, z której jednak potraçał pieniądze za każde przewinienie córek.

Obie wyrosły na samodzielne, odważne, gotowe bronić swoich racji dziewczyny. Po zdaniu matury Marta wyjechała do Szwajcarii, gdzie miała spędzić wakacje i zacząć studia. Krystyna została z matką w Warszawie. Tu zastał je wybuch II wojny światowej. Melchior Wańkowicz jako poszukiwany przez Niemców, opuścił kraj i towarzyszył polskiemu wojsku - opisał walki pod Monte Cassino (*Szkice spod Monte Cassino*). Krystyna z matką prowadziły w Warszawie dom otwarty dla każdego, kto potrzebował pomocy. W 1944 r. Krystyna wzięła udział w powstaniu warszawskim, w którym zginęła.

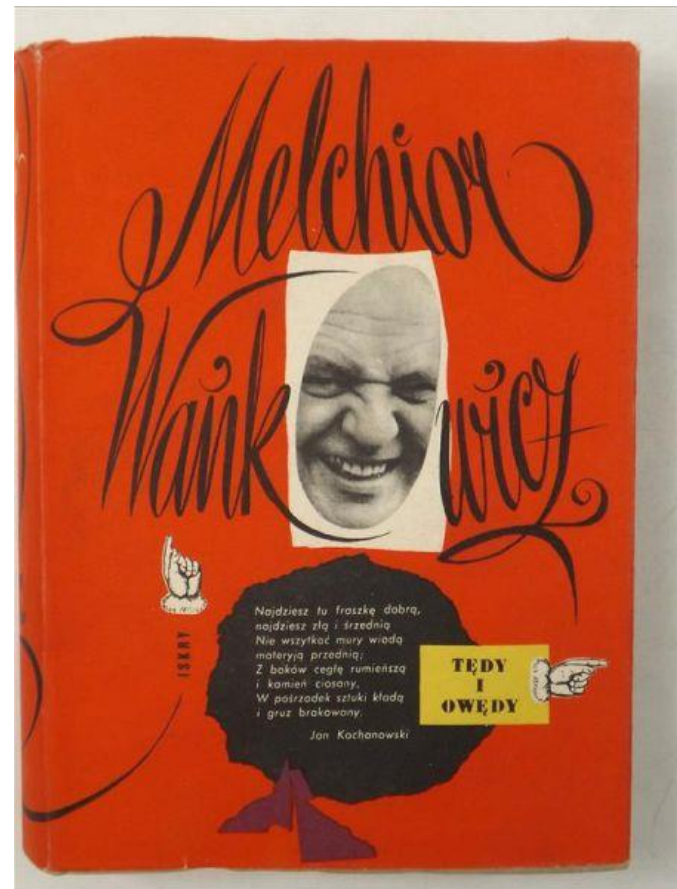
Tędy i owędy Melchior Wańkowicz

Bohaterowie: Narrator
(Melchior Wańkowicz),
Szkolni koledzy, Kobiety

Rodzaj literacki: Epika,
opowiadanie

Czas akcji: ok. 1892-1974

Miejsce akcji: ?

Streszczenie

Książka ma charakter wspomnieniowy, wszystkie teksty łączy bohater, którym jest sam autor. Opowiadania mają charakter gawędy, można się w nich także doszukać podobieństwa do reportażu, bo są oparte na faktach.

Melchior Wańkowicz – narrator opisuje lata swojej młodości, czasy szkolne i studenckie, doświadczenia ze Stanów Zjednoczonych tuż po wojnie i lata sześćdziesiąte w PRL-u.

Autor jest postacią, którą wyróżnia wielka inteligencja, spryt, poczucie humoru i wrażliwość. Czasem bywa złośliwy i nieprzewidywalny, pewny siebie. Bywało, że posuwał się do kłamstw, aby osiągnąć swój cel.

Wańkowicz wspomina, że bardzo bał się egzaminów wstępnych do drugiej klasy.

Reduta Ordona

Adam Mickiewicz

Bohaterowie: Stefana
Garczyński, Julian Konstanty
Ordon, Moskale, Polacy

Rodzaj literacki: liryka,
wiersz, poemat opisowo-
refleksyjny

Czas akcji: 6 września 1831 r.

Miejsce akcji: Wola,
Warszawa

Streszczenie

Reduta Ordona jest poematem o charakterze opisowo- refleksyjnym. Napisany został przez Adama Mickiewicza po upadku powstania listopadowego. Wiersz ten został napisany na podstawie opowiadania adiutanta, przyjaciela poety- Stefana Garczyńskiego, który brał udział w powstaniu, w obronie jednego z fortów na warszawskiej Woli. Dowódcą oddziałów, które broniły tego fortu był Ordon. Na początku wiersza przedstawiony jest nam opis wojsk i oddziałów rosyjskich, które przygotowują się do natarcia na fort. Siła ich i wielkość jest bardzo duża i dominująca. Ludzie Ordona mieli tylko sześć dział. Walczą, ale Ordon wie, że nie da rady pokonać Moskali, czuje, że to koniec. Wtedy podejmuje decyzję, że wysadzi fort - poświęcając swe życie, ale nie odda się w ręce wroga. Wielu żołnierzy zginęło wtedy, ale dowódca przeżył i działał na emigracji. Autor w swym wierszu jednak uśmiercił Ordona, by tym samym oddać hołd tym, którzy polegli w bohaterskiej walce. Utwór ten jest wyrazem wielkiego patriotyzmu i chęci walki tych, dla których ojczyzna stała się największą wartością. Ich patriotyzm był tak wielki, że nie bali się oddać swego życia za wolną Polskę.

Śmierć Pułkownika

Adam Mickiewicz

Bohaterowie: Emilia Plater

**Rodzaj literacki: liryka,
wiersz**

Czas akcji: 13 listopada 1831 r.

Miejsce akcji: chatka w lesie

Streszczenie

Głównym pomysłem konstrukcyjnym wiersza jest wątek tajemniczego żołnierza konającego w wiejskiej chatce. Odbiorca tekstu dowiadyuje się, że w wiejskim domu leży ciężko chory polski pułkownik, ale poeta na początku nie zdradza jego tożsamości. Wiadomo jedynie, że musi to być ktoś ważny, ponieważ ustawiono strażę, a okoliczny lud gromadzi się przed chatką. Następnie pojawia się opis żołnierskich rytuałów, jakie zwykle mają miejsce przed śmiercią znamienitego dowódcy. Poeta podkreśla, że jest to żołnierz rangi samego hetmana Czarnieckiego, ponieważ tak jak on, umiera w otoczeniu swojego wojennego rynsztunku. Na koniec Pułkownik przyjmuje chrześcijański sakrament Komunii świętej i ostatnie namaszczenie. Otóż okazuje się, że tajemniczym Pułkownikiem jest kobieta. Wyjawia to ostatnia strofa wiersza, Emilia Plater, młoda dziewczyna, która wykazała się odwagą równą największym narodowym bohaterom.

Świtezianka

Adam Mickiewicz

Bohaterowie: Chłopak-
strzelec, Dziewczyna

Rodzaj literacki: Ballada

Czas akcji: późny wieczór,
koniec lata

Miejsce akcji: bór nad
jeziorem Świteź

Streszczenie

Ballada rozpoczyna się opisem spaceru. Przedstawiony strzelec każdej nocy spotyka się z ukochaną w ciemnym borze. Dziewczyna to istota tajemnicza. Młoda kobieta zdaje się powątpiewać w intencje rozmówcy. Strzelec poprzysiągł wierność ukochanej. Dziewczyna przestrzegła go przed konsekwencjami niedotrzymania obietnicy. Tuż po tym, kobieta znika. Jednocześnie zaczynają się dziać rzeczy tajemnicze. Z jeziora wyłania się niezwykła postać kobieca.

Zwraca się ona do Strzelca, proponując mu wspólne życie. Niezwykłej urody zjawa opowiada mu o tym jak miałyby wyglądać ich związek. Opowieść zdaje się być dla chłopaka kuszącą. Nie mogąc podjąć decyzji, staje on na brzegu, a do jego stóp dociera woda. Zauroczony Strzelec rusza ze zjawą.

Wtem, przemienia się ona w dziewczynę, której przysięgał wierność. Wspomina swoje słowa i wyznacza karę dla Strzelca. Jezioro burzy się, a postacie znikają w jego toni. Od tego czasu nad jeziorem spotkać można duszę młodej dziewczyny i rozpaczającego młodzieńca.

Dziady część II

Adam Mickiewicz

Bohaterowie: Guślarz,
gromada wieśniaków,
Józio i Różia, widmo Złego
Pana, Zosia, Sowa, Kruk,
Widmo

Rodzaj literacki: dramat

Czas akcji: przeddzień
Zaduszek

Miejsce akcji: cmentarna
kaplica

Streszczenie

Późnym wieczorem w cmentarnej kaplicy gromadzą się wieśniacy przybyli na „uczcie kozła”, czyli **noc Dziadów**. Przewodzący obrzędowi Guślarz przywołuje duchy zmarłych osób, które nie mogą po śmierci zaznać wiecznego spoczynku, lecz muszą odbywać karę za błędy i przewinienia popełnione za życia.

Podczas tego obrzędu wzywa się dusze pokutujące, aby powiedziały czego potrzebują, by ich męka się skończyła. W zamian za pomoc dusze udzielają porad, pouczają ich jak żyć. W czasie obrzędu przybywają kolejno: **duchy dzieci Józia i Rózi; widmo Złego Pana, duch młodej pasterki, Zosi**. Dzieci uczą, że aby wejść do nieba, trzeba na ziemi koniecznie zaznać cierpienia. Zły Pan poucza, że do zbawienia konieczne jest miłosierdzie, a pasterka zaznacza, że ludzie, którzy nigdy nie odwzajemnili miłości, nie dostąpią szczęścia w niebie.

Kiedy obrzęd już się kończy, przybywa czwarte widmo - jest to duch młodego mężczyzny, który wskazując ranę na piersi wpatruje się w jedną z wieśniaczek. Ona również patrzy na niego. Dramat kończy wyjście wieśniaków wraz z ową pasterką i widmem z kaplicy. Guślarz nie może odwołać tej zjawy.

Opisując obrzęd Dziadów, poeta formułuje **kanon wartości**, dzięki któremu można dostąpić wiecznego szczęścia. Zgodnie z tym kanonem wartości, dzięki którym stajemy się ludźmi, spełniamy swoje człowieczeństwo to: **cierpienie, współczucie, miłosierdzie, zdolność do odwzajemniania uczuć, miłość**. W dramacie zostały także ukazane prawdy: po śmierci grzesznicy są skazani na pokutę; istnieje łączność pomiędzy światem zmarłych i żywych; pokuta często przebiega na ziemi (tak jest w przypadku Złego Pana); żywi mogą pomóc zmarłym, a ci w zamian mogą pouczać, jak żyć, by po śmierci trafić do nieba.

Pan Tadeusz

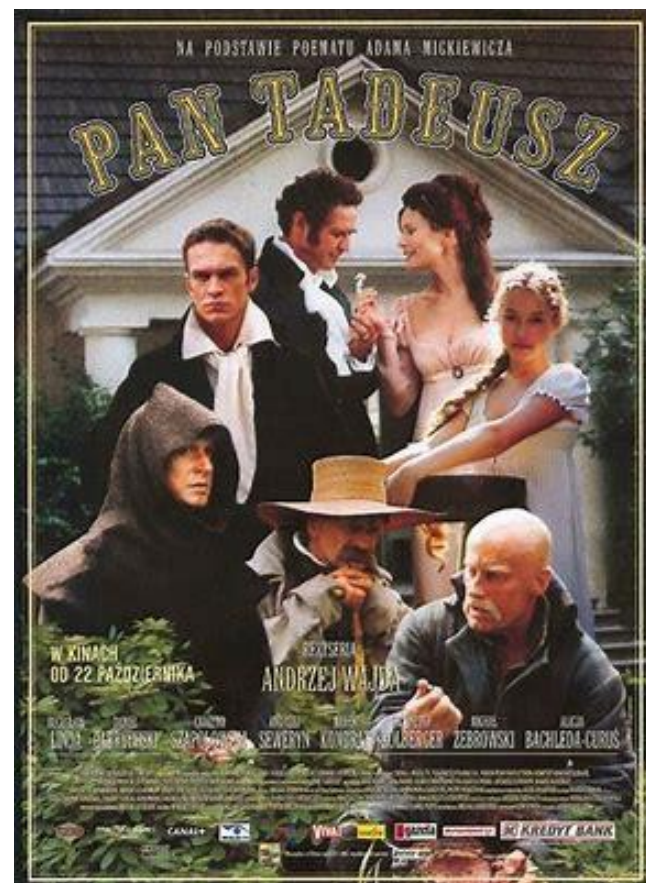
Adam Mickiewicz

Bohaterowie: Ksiądz Robak
(Jacek Soplica), Tadeusz Soplica,
Sędzia, Zosia, Telimena, Hrabia,
Rejent, Stolnik,

Rodzaj literacki: Epika, epopeja
(epos)

Czas akcji: lato 1811-wiosna 1812

Miejsce akcji: Litwa, dwór w
Soplicowie

Streszczenie

Do rodzinnego domu przyjeżdża ze szkół w Wilnie na wakacje młody Tadeusz. Okazuje się, że Soplicowo, majątek jego opiekuna Sędziego Soplicy, jest pełne gości, którzy zjechali tu, aby uczestniczyć w procesie o stary zamek, niegdyś własność bogatego magnata Stolnika Horeszki. Proces toczy się między ostatnim krewnym Horeszki, Hrabią i Sędzią Soplicą.

Wieczorem Tadeusz bierze udział w uczcie, na której uwodzi go ciotka Telimena. Tadeusz myśli, że to ona jest śliczną dziewczyną, którą zaskoczył rankiem (Zosia mieszkała w pokoju Tadeusza w czasie jego nieobecności w dworze). O wdzięki Zosi stara się także nieco starszy od Tadeusza hrabia z rodu Horeszków. Następnego dnia okazuje się, że niedźwiedź opuścił matecznik i można na niego zapolować - wszystkich pochłaniają przygotowania do łowów na króla puszczy. Polowanie rozpoczyna się wczesnym rankiem. Nieco później w karczmie Jankiela pojawia się ksiądz Robak, który namawia okoliczną szlachtę, by zatroszczyła się o przygotowanie Litwy na przyjęcie wojsk Napoleona, który już się zbliża. Myśliwi odnoszą sukces - niedźwiedź zostaje zabity. Wieczorem podczas kolejnej uczty wybucha spór między Soplicą a Hrabią. Zamiast ogólnie spodziewanej zgody, Hrabia zrywa porozumienie i postanawia przedłużyć proces i starać się o odzyskanie zrujnowanego zamku.

Streszczenie

Myśliwi odnoszą sukces - niedźwiedź zostaje zabity. Wieczorem podczas kolejnej uczty wybucha spór między Soplicą a Hrabią. Zamiast ogólnie spodziewanej zgody, Hrabia zrywa porozumienie i postanawia przedłużyć proces i starać się o odzyskanie zrujnowanego zamku.

Agitacyjne działania Robaka wykorzystuje wierny sługa Horeszków - Gerwazy - który namawia zaścianek Dobrzyńskich do zajazdu na Soplicowo. Jeszcze tego samego dnia wieczorem Dobrzyńscy napadają na Soplicowo. Już rankiem okazuje się jednak, że to nie oni zwyciężyli w walce. Ktoś zawiadomił o bitwie stacjonujących w okolicy Rosjan, którzy pojmali szlachtę z Dobrzyna i rozpanoszyli się w Soplicowie. Na ratunek pospieszył Robak z przywódcą rodu Dobrzyńskich, Maćkiem nad Maćkami. Udało im się wyzwolić Dobrzyńskich a następnie pokonano Rosjan. Jeszcze tego samego wieczora po odbyciu spowiedzi i wyznaniu swoich win zmarł zraniony kulą w czasie bitwy z Rosjanami ksiądz Robak, który okazał się być Jackiem Soplicą.

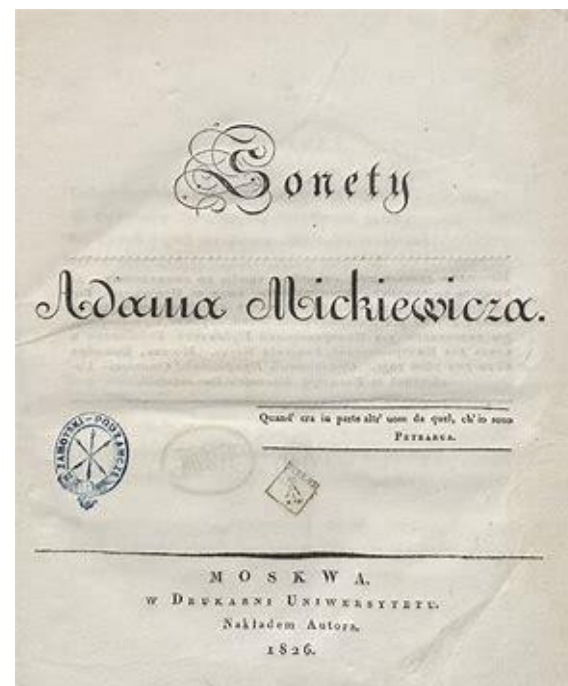
Tymczasem młodzi żołnierze musieli uchodzić z majątku, bo groziło im aresztowanie. Byli wśród nich Tadeusz i Hrabia, którzy wyruszyli walczyć w Legionach Polskich. Po upływie roku ponownie pojawili się w dworku, tym razem jako legioniści, bohaterowie. W Soplicowie wydano ucztę na cześć polskich generałów służących pod dowództwem Napoleona. Odbyły się także zaręczyny Tadeusza i Zosi. Jacek Soplica został oficjalnie zrehabilitowany (miał na Litwie opinię zdrajcy narodowego, ponieważ z jego ręki zginął Stolnik Horeszko, zwolennik Konstytucji 3 maja).

Sonety krymskie

Adam Mickiewicz

Rodzaj: Liryka , sonet

Na „Sonety krymskie” składa się 18 sonetów Adama Mickiewicza. Są opisem jego dwukrotnej wyprawy na Półwysep Krymski w roku 1825. Cechuje je niezwykle kunsztowna kompozycja i uporządkowana budowa. Każdy utwór składa się z 14 wersów, które zgrupowane są w 4 strofach. Początkowe czterowersowe mają charakter opisowy, a kolejne trzywersowe stanowią opis przeżyć bohatera, ujawniają jego refleksje.

W pierwszej strofie znajduje się temat utworu, w drugiej opisana jest sytuacja podmiotu lirycznego. Refleksje nie są podzielone na sekcje – pojawia się dowolność podejścia.

Wybrany utwór z cyklu Sonety krymskie

Stepy akermańskie

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi,
Śród fali łąk szumiących, śród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzanu.
Już mrok zapada, nigdzie drogi ni kurhanu;
Patrzę w niebo, gwiazd szukam przewodniczek łodzi;
Rzeka, Światło Tam z dala błyszczący obłok? tam jutrenka wschodzi?
To błyszczący Dniestr, to weszła lampa Akermanu.
Cisza, Samotność Stójmy! — Jak cicho! — Słyszę ciągnące żurawie,
Których by nie dościgły źrenice sokoła;
Słyszę, kędy się motyl kołysa na trawie,
Kędy wąż śliską pierśią dotyka się zioła.
W takiej ciszy — tak ucho nateżam ciekawie,
Że słyszałbym głos z Litwy. — Jedźmy, nikt nie woła!

Fraszka

Fraszka – krótki utwór liryczny, zazwyczaj rymowany lub wierszowany, o różnorodnej tematyce, często humorystycznej lub ironicznej. Często kończy się wyraźną puentą. Fraszka wywodzi się ze starożytności, swoimi korzeniami sięga do epigramatu

RAKI-Jan Kochanowski

Folgujmy paniom nie sobie, ma rada;
Miłujmy wiernie nie jest w nich przysada.
Godności trzeba nie za nic tu cnota,
Miłości pragną nie pragną tu złota.
Miłują z serca nie patrzą zdrady,
Pilnują prawdy nie kłamają rady.
Wiarę uprzejmą nie dar sobie wąż,
W miarę nie nazbyt ciągnąć rzemień każą.
Wiecznie wam służę nie służę na chwilę,
Bezpiecznie wierzcie nierad ja omyłę.

Bajka

- Bajka – krótki utwór literacki zawierający morał (pouczenie), często jest wierszowany, czasem żartobliwy. Morał może znajdować się na początku lub na końcu utworu albo wynikać z jego treści. Istotną cechą bajki jest alegoryczność (sposób przedstawienia dzieła w znaczeniu przenośnym). Bohaterami bajek mogą być ludzie, a także zwierzęta, przedmioty i zjawiska, które uosabiają typy ludzkie, cechy charakteru lub przeciwstawne poglądy i stanowiska. Jest jedną z odmian epiki, choć bajka epigramatyczna ma dużo cech lirycznych.

Są dwa rodzaje bajek:

- **Bajki narracyjne-**

jest zbliżona do noweli, posiada krótką, łatwą do przyswojenia fabułę.

Przykład:

„Przyjaciel”

„Kruk i lis”

„Wół minister” - Ignacy Krasicki

- **Bajki epigramatyczne-**

jest natomiast zbliżona do epigramatu, krótsza, pozbawiona fabuły i wszelkich cech epickich.

Przykład:

„Szczur i kot”

„Malarze”

„Jagnię i wilcy” - Ignacy Krasicki

KONIEC!

By Malwinka